

NATTVERDFREKVENS I ET HISTORISK PERSPEKTIV

Noen innspill til nattverdbruken i Den norske kirke

Hva trekker mennesker til Herrens Nattverd?
Moderne nattverdpraksis I den norske kirkesituasjon.
Hva kan vi lære av kirkens forfallstider?

I vårt land er menighetshistorie et forsømt kapittel, og dermed historien om nådemidlenes bruk. Det gjelder også temaet nattverdets brukerfrekvens – sognebudet medregnet. Hvor mange var kommunikanter? Hvem var de? Hvor ofte gikk de “til alters”? Hvor bodde de? Kommunikantprotokoller vet å fortelle en del. Generelle oversikter sier noe om nedgangs- og oppgangstider, men kamuflerer store regionale forskjeller og læremessige brytninger over tid.

Biskop Eivind Berggrav var den siste Håøyg-bispen som betraktet landsdelen som helhet. Sogneprestenes innberetninger og egne visitasreiser var kilder nok til å forfatte “Spenningens land” (1937). Min studie om forholdet utmeldingsstatistikk og lestadiansk gruppevirksomhet bekreftet Berggravs bilde, min på sognenivå (1986). Den kirkelige folketradisjon viste størst resistens i sogn med samisk kultur og lestadiansk gruppevirksomhet.

Menighetsprester vil kunne bidra til en mer nyansert oversikt over nattverdets brukerside. Med den lokale innfallsvinkel vil bidragene avdekke forholdet messe og folk, belyse de sosiokulturelle vilkår for læreformidling, og gi verdifull tilbakemelding på kirkens sjelesorg. Her trekker jeg noen linjer gjennom kirkens historie med særlig henblikk på nattverden brukerside i det menighetsbyggende arbeid.

Hva trekker mennesker til Herrens Nattverd?

Svaret fremgår av nattverdets historie i de første kristengenerasjoner og av den wittenbergske kirkereformasjon: *Kristi sakramentale gaveunder i den forsamlede menighet.*

Hvor Kristi skapende allmaktsord står i sentrum, kaller og opplyser Den Hellige Ånd, og bevarer oss hos Kristus sammen med hele den troende kirke. De himmelske gaver i synlige skikkelser tiltrekker og drar døpte mennesker til Herrens bord. De samler seg om sin prest og samarbeider om nådemidlenes bruk på troskapens vilkår. De har kommunion (communio = samfunn) i den Kristus-virkelighet som hans ord skaper. Til ringvirkningene hører den nærhet mellom messe og menighet som preget kirkens liv inn på 300-tallet, da massetilstrømning omdannet kirken til ”folkekirker” og avstanden økte.

Ved inngangen til middelalderen sank nattverdfrekvensen. Kirken tilpasset seg den allmenne folketro i det private rom, og opptok skikker fra magiens tankeverden om ”gjort gjerning”. Det sentrale i nytestamentlig gudstjenesteliv – Ord og Sakrament – ble perifert. Ifølge Jürgen Diestelmann, ble det vanlig å motta sakramentet 3-4 ganger i året. Et nytt bunnivå var nådd da 4. *Lateran-konsil i år 1215* krevde altergang minst én gang om året, merkelig nok uten begrunnelse i Kristi testamentord! *Basel-konsilet i 1435* gikk inn for økt nattverdfrekvens, men møtte motstand fra mange hold. I klostre og religiøse kommuniteter ble messen sjelden feiret oftere enn én gang i måneden, og lekfolk som gikk til alters oftere enn to ganger året, ble ansett for særlig fromme.

Årsaken til denne indrekirkelige fremmedgjøring må søkes i kirkelæren – konkret uttrykt i prestens *privatmesser* for levende og døde. Presten holdt messe i menighetens fravær. En medvirkende årsak var en avskrekkende lære om rett beredelse og verdig sakramentmottagelse (jf pietismens krav til anger, ydmykhet osv). Motiveringen var ikke lenger Kristi sakramentale gaveunder, men verdige trengende. Desto viktigere ble en mengde menneskeopfunn i messens periferi - velsignelsehandlinger, prosesjoner, våkenetter (vigilier), valfarter og andre skikker fjernt fra underet i messen. Noe lignende skjedde i moderne tid på luthersk kirke- og mark, hvor messen kom i skyggen av menneskeskapte virksomheter i en sideordnet kirkestruktur og i satellitt-lignende menighetsaktiviteter.

Det tok tid før kirkens reformasjon medførte økt nattverdfrekvens. Kommunikantprotokollen i Wittenberg viser, ifølge Diestelmann, at utover i 1520-årene deltok normalt 10-15 nattverdgjester på en vanlig søndag. Forutsetningen for økt nattverdbruk var en nytestamentlig undervisning tilgjengelig for lesedyktige. Utålmodige ånder krevde straksreformer og anklaget Luther for å stanse reformasjonen ”på halvveien”. Luthers visitasreise i kurfyrstedømmet Sachsen ble foranledningen til hans Lille Katekisme, først utgitt som ”hustavler” i 1528. Hvor kunnskapen om lov og evangelium beredte grunnen, var vilkåret lagt for økt nattverdbruk. Løsningen kom med Luthers ”Deutsche Messe” (1526). Fattige menigheter hadde ikke råd til ny alterbok, men skar ut alterbokens sider med ”messens canon” og sydde inn de nye arkene med den evangeliske nattverdliturgi, forteller Diestelmann. Kirkens reformasjon ble iverksatt fra samme søndag da den nye ordning ble tatt i bruk.

Ved inngangen til 1530-årene økte søkningen til ”lutheranernes” kirkehus og fenomenet massealterganger ble vanlig i byer og tettsteder – på søndagene med tre gudstjenester – den tredje for tjenestefolk. Den lutherske prest brukte lørdagen til å høre skriftemål og absolvere. Det skjedde en gjenforening av folkefromhet og alterets sakrament. Noe slikt hadde ikke skjedd siden de første kristengenerasjoner. Man undret seg i Romerkirken og på andre hold.

Søndaglig messefeiring ble et mål for Romerkirkens motreformasjon, og snart fulgte et lignende oppsving på det hold. Nedgangen kom med jansenisme og opplysningsfilosofi på 1600- og 1700-tallet. På evangelisk-luthersk kirkemark fulgte en lignende nedgang under pietismens og rasjonalismens inntog. Noen oversikt over endret nattverdfrekvens i Norden kjenner jeg ikke til. De demografiske forhold tilsier store forskjeller mellom by og land.

I Norge ble kirkens reformasjon iverksatt med lempe og overgangen gikk tregt. Noen folkebevegelse var det ikke tale om, og det forekom at landsens prester møtte voldelig motstand. En medvirkende årsak var mangel på evangeliske prester, en annen de geografiske forhold i grisgrendtstrøk. I vinterhalvåret stod de fleste kirkene ubrukt i vinterhalvåret, iallfall i Nord-Norge, som jeg kjenner best.

Den gamle middelalderskikk med 1-2 alterganger i året hang igjen, og antok form av massealterganger under bestemte kirkehelger. Dette bilde fremgår indirekte av massealtergangenes opphør utover i siste halvdel av 1800-tallet. Med modernismens idéer fulgt en individualsentrert tankegang, fremmed for ”communionen” under Kristi herredømme. En kristeliggjort variant var pietistisk vekkellesforkynnelse i troendegruppens regi (brødresocieteter el vennesamfunn). Forkynnelsen gikk hardt ut mot dødtroende vanekristendom og altergang uten troens gjennombrudd i angerens smerte. Uten den evangeliske motivering, sank nattverdgjestenes antall drastisk. I byene ble ”høymesse med nattverd” unntaket.

I Romerkirken gjenvant messen sin posisjon med den liturgiske bevegelse fra begynnelsen på 1900-tallet. Da ble den forestilling etablert som fremdeles gjør seg gjeldende, at søndaglig messe og ofte altergang er ”noe katolsk noe”. Glemt var den gammellutherske sakramentfromhet og kirkepraksis. Man var døpt og konfirmert, men fremmed for messens gaveunder. I sentrum for ”kristenlivet” stod det kristelig-etiske menneske med dets livsytringer, fremmedgjort for menighetslemmers kommunion i Kristi legeme på dåpens grunn. Fenomenet sekularisering har en indrekirkelig forhistorie i stats- og folkekirker som for lenge siden var blitt evangelisk-lutherske *av formalitet*.

Moderne nattverdpraksis i den norske kirkesituasjon

Den ”åpne” kommunion er en frukt av den moderne ekumenisme, første gang praktisert under KFUM’s verdenskongress i London, sommeren 1857. Av praktiske hensyn - og under skinn av broderlig kjærlighet, ble den enkelte deltager gitt adgang til kommunion *på eget ansvar*, det vil si uten hensyn til konfesjon og kirketilhørighet.

Historisk sett var ”open communion” et menneskepåfunn i strid med kirkens rettspraksis siden aposteltiden, og derfor ukjent også for de lutherske lærefedre. Hvor Kristus-bekjennelsen, læren og retten hører sammen – gitt fra himmelen, der viser man ærefrykt for kirkefel-

lesskap med enig bekjennelse under Herren over enhetens sakrament. Den nye praksis på troserfaringens grunn gjorde Herrens nattverd til et middel i menneskers interessekontroll. Under skinn av kjærlighet, ga man rom for reservasjoner mot Kristi testamentord og gledet seg over urett (Gal 3:15, 1 Kor 11:17ff, 13:6). Den åpne kommunion fikk stor utbredelse på kort tid.. Det var som om en demning brast. Frafallet var for lenge siden forberedt med modernismens idéer i hjertene, og Herrens Nattverd ble med selvfølgelighet innordnet den moderne ekumenisme og praktiske fornuft.

Vil prester og tenkende lekfolk fremstå som apostolatets kirke med Bibel og Konkordiebok? I så fall ligger alt åpent for samlingen om Ord og Sakrament i frihet fra menneskers interessekontroll. Det forutsetter bekjennelse i nytestamentlig mening (homologia), hvor bekjennelse og rett hører sammen i tradisjonen fra den gamle kirke (WELert). Det var reformasjonsfedrene klar over, og handlet ikke lik spiritualister og andre – i et kirkerettslig tomrom. Og likevel: Diestelmann viser til provisorie-løsninger blitt til under omstendighetenes tvang. Med hensyn til undervisning, skriftemål og nattverdpraksis, har lutherske prester nok å gripe fatt i. I stedet for bibelske motiver samlet i pakkelsninger, trenger vi ordninger for motivene hver for seg, f eks kirkeskole (et livslangt katekumenat), nattverdinnskrivning og privatskrifte. En annen utfordring er foreldrenes vigselfrett og velsignelse av ekteskap.

Siden slutten av 1800 var ”vennesamfunnet” blitt den kristelig-sosiale motor i virksomheter for ytre og indre misjon. Landsdekkende organisasjoner vokste fram, og sognemenigheten med dens husfedre hørte fortiden til. De som var av lavkirkelig-biblisistisk observans, fremstod som ”et myndig lekfolk” etter mønster fra det liberale folkedemokrati. Bedehuset ble stedet for ”misjonsfolket”, og for mange det sakramentløse kirkehjem. I den radikale ”lekmannsrørsla” ble såkalt ”frinattverd” løsningen fra 1890-tallet av, og nattverdforvalter et *verv* på omgang (det abstrakt-funksjonelle embete). De demografiske forutsetningene tilslave gudstjenestefrekvens i grisgrendte annekser, samtidig som forholdet prestemangel og befolkningsvekst forsterket avstanden mellom messe og folk (jf dåp-praksis). Til de læremessige forutsetninger hørte framveksten av den liberale teologi med dens ambisjoner om en *kulturtilpasset* kristendom på modernismens vilkår (akkomodasjon).

Kirkens rett lot til å være glemt, både menighetsrett, pastoralrett og synodalrett. Statlig enevoldsrett og parlamentarisme – representert ved statsmaktene Kirkeregjering og Storting, hadde kontrollen over kirkens gudstjenesteordninger. I det kirkerettslige tomrom var det fritt fram for den demokratiske rettighetstenkning med krav om en kirkeordning organisert ”til topps”. Første steg var sognevisse menighetsråd (1920). Den såkalte ”spenningen i norsk kirkeliv” ble forsterket med framveksten av *konkurrerende* ordninger formet av modernismens idéer. Få innså det bekjennelsesstridige i reformbevegelsens prosjekt - et organisert kirkefel-

lesskap begrunnet i en positivistisk (gudsfornektende) rettsteori og den sekulær-liberale rettighetstenkning. Mulighetene ligger åpne for kirkens nåderett i et kristokratisk fellesskap.

Hvor forenings- og bedehusvirksomhet dro fordel av bosettingsmønsteret, bidro den individentsentrerte opplevelsesmystikk til folkets fremmedgjøring for Kristi gaveunder i messen. Sammenhengen mellom Ord og Sakrament ble glemt. Typisk for situasjonen ble høymessen gjennomført med møteprofil, hvor presten ønsket velkommen og agerte emissær eller folke-mann i kappe og krage. En annen prestetype demonstrerte posisjonen som kongens embets-mann ”i lovlig ærend”, utført i korrekte former.

Poenget her er kirkens sekularisering *innenfra*, fremmedgjort for messens gavestruktur og den sakramentale forening. Med vekt på kulturtilpasning til menneskers tanker og behov, ble den organiserte kirkevirksomhet med stor konsekvens en funksjon av folkets yndlingsver-dier i modernitetens samfunn. Avstanden mellom messe og folk økte i samme grad som ”kristenfolk” og folkestyre toget inn med selvbestemte arbeidsformer, tilbud og virksomheter. Kirkenøden har mange ansikter, også kjent fra kirkens historie.

I Den norske kirke økte nattverdfrekvensen fra 1930-årene av (iflg statistikkene i ”Nor-vegia Sacra”, årbok for Den norske kirke). Det store oppsving kom i etterkrigstiden. I de nordiske folkekirker sett under ett, var ikke den økte nattverdfrekvens et forvarsel om tilnær-ming i forholdet messe og folk, men et uttrykk for økende nattverdfrekvens blant kirkegjeng-erne, vesentlig fordi nattverden ble forkynt. Men ble det sakramentale under gjennoppdaget? Så langt jeg har registrert, fins ingen dokumentasjon i læren om kirkefellesskap og det evang-eliske presteembete. Messen ble forstått ”nedenfra”, med vekt på det personlige vitnesbyrd og det kristelig-sosiale fellesskap. Flere enn meg har som barn vært vitne til alterring og natt-verd brukt som ”botsbenk” og misjonsmiddel á la Frelsesarméen. Andre mislikte denne bruk.

I 1950-årene ble idealene fra den organiserte lekmannsaktivitet overført til menighetsrå-dets ansvarsområde. ”Menighetsarbeid” ble noe annet enn samarbeidet mellom prest og lek-folk om Ord og Sakrament, slik liturgien oppfordrer til med sine ”la oss be, la oss bekjenne, ta imot” osv. Idealet ble den livlige menighet med de mange gruppeaktiviteter, alt etter delta-gernes alder, kjønn og interesser. Sant nok, et ordnet nådemiddelfellesskap krever støttetiltak av diakonal karakter, men her er poenget aktivitetenes innordnet ulike mål, i stadig rundgang lik satellitter rundt Kristi virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Typisk var utlys-ningen av hjelpeprest-stillingen, med ”særlig ansvar for ungdomsarbeidet”. Tusenvis av mennesker i vårt land har deltatt i denne runddans, da de gjennom livet flyttet fra den ene ak-tivitet til den andre. De fleste forsvant i kirkens periferi. De fikk surrogater istedenfor ekte saker med Kristi ord og befalinger. En illustrasjon: Jeg fikk 1980-tallet anledning til å bygge opp et håndbibliotek for barne- og ungdomsarbeid innen Den norske kirke. Jeg fant bare et

eksempel på målsettinger innordnet menighetens samling om Ord og Sakrament. Det var Marit Rypdal ved Institutt for Kristen Oppseding (IKO).

Dåpen ble redusert til starten på ”kristenlivet”, og dåpsbarnet ønsket velkommen i menighetens virksomhet. Dåpens rette bruk i dagliglivets utfordringer ble glemt hvor kristenlivet ble forstått som aktiv deltagelse i interessegrupper av mange slag. ”Æ har ikke ti’a”, var damens svar på invitasjonen. Historisk sett ble *radikalpietismens* krav til livsytringer normgivende. På modernistisk vis ble kristenliv og kirkegang begrunnet på terapeutisk vis med tilfredsstillelse av ”mine” behov. Kirkens livskilder ble alminneliggjort.

Senere reformer og ekumeniske avtaler bekrefter den indrekirkelig fremmedgjøring for Ord og Sakrament. Gavestrukturen i Herrens Nattverd var fortrent, og sakramentet blitt en funksjon av ”den nattverdfeirende menighet”, men en ny dimensjon var kommet til: Avtaler om kirkefelleskap med den åndeliggjørende fornuft i tradisjoner fra Zwingli, Calvin og Bucer. Sammenblandingen av rettferdigjørelse og helligjørelse var til Romerkirkens fordel.

Hva kan vi lære av kirkens forfallstider?

Det *negative* svar gir seg av seg selv og er gammelt nytt: *Kirketilpasninger til allmenreligion og yndlingsidéer i samtiden medfører en indrekirkelig verdsliggjøring på samtidskulturens premisser*. Da truer kristeliggjorte menneskeopfunn det sakramentale liv innenfra. Med stor konsekvens vil omfattende prosesser omdanne kirken til kulturinstitusjon og samfunnsetat, og kirkens tro til allmenreligion.

Det *positive* svar er dette: *Kirken må konsolidere sitt gudstjenesteliv og sin undervisning på det som er enestående og usammenlignbart ved kirken*. Enestående er det evangeliske prekenembete fra den oppstandne Kristus, gitt ”til de helliges fullkommengjørelse, til embetets gjerning, til Kristi legemes oppbyggelse”, Ef 4:12 (e Svensk Kyrkobibel. Nya Testamentet). Dets utøvere er kalt av Gud ved menighetens kall. De er forvaltere av ”Guds hemmeligheter” (1 Kor 4:1) under utøvelse av løse- og bindemakt i Kristi sted, og forvaltet på troskapens vilkår, er den oppstandne Kristus nærværende og virksom i deres gjerning.

Lik Jesu disipler den gang, er også vi henvist til Jesu ord og undergjerninger i nåtid. Lik den gang er gudmenneskets skikkelse ringe også for oss. Ved Faderens nådeside er han nærværende og virksom med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet. Henvist til Verba testamini, skal nattverdliturgien gjenspeile Jesu glede - vår glede - med Guds fullendte rike for øye. Åp 19:6 - *Salige er de som er innbudt til Lammets bryllupsmåltid*.

Denne indrekirkelige konsolidering på kirkens grunnvoll har *ingen fornuftig begrunnelse*. Begrunnelsen er ikke logisk-eksperimentell, men Guds vitnesbyrd som oppreiste den korsfestede Jesus fra de døde og stadfestet gudmenneskets person og verk, slik ”Skriftene”

har sagt. Etter Pinsedagen fortsetter Jesus-historien som bevitnet historie, like underfull som den gang han proklamerte Guds rikes synlige nærvær i kraft av sin person. Denne hemmelighet bekreftet han med undergjerninger når han fant det tjenlig. Nå bekrefter han den med evangeliet og sakramentene, forvaltet på troskapens vilkår med løse- og bindemakt fra ham. Vi bekjenner det store under med ordene ”unnfanget av Den Hellige Ånd”, og takker den eneste sanne Gud for nåde og fred ved ham.

Nå fortsetter Jesus-historien ved Faderens nådeside, ikke langt borte, men nærværende og virksom med prekenembetets gjerninger. Lik disiplene den gang, er også vi henvist til Jesu Kristi ord og undergjerninger. Vi hører den Oppstandnes undervisning i Skriftene, og vi ser dåp handlingen – innstiftet av den Oppstandne, hører absolusjonen – hører absolusjonen – også innstiftet av den Oppstandne, og vi innbys til Herrens Nattverd, innstiftet med sikte på den Oppstandnes virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Uten den Oppstandnes innstiftelser og befalinger, ville Jesus-historien endt i graven. Kirkens fremtreden som endetidens gudsfolk på Pinsedagen ville aldri ha funnet, og det evangeliske prekenembete med dåp, absolusjon og nattverd vært en ukjent virksomhet. Her handler det slettes ikke om en ”prestejobb” på linje med andre yrker, eller om terapeutiske ritualer på religions- og livssynsmarkedet. Den unike begrunnelse gjør forskjellen.

Først *dåpen* til Jesu død og oppstandelse er ”rettferdiggjørelsens sakrament”. Hva han har gjort for alle, gir han den enkelte i dåpen, til salighet for hver den som tror (Mk 16:16). Den ene ”*Hellige og Rettferdige*” (Apg 3:14) har oppfylt Guds hellige lov i alles sted. Vi naglet ham til korset med våre synder. Han betalte skyldbrevet med sin offerdød. Gud er en forsonet Gud. Alle er vi frikjent i og med Kristi lidende lydighet. Guds vitnesbyrd er Kristi oppstandelse fra de døde på den tredje dag, men dermed er ikke frelsen forkynt og mottatt.

Den Oppstandnes dåpbefaling står fast (Mt 28:19f). Den som praktiserer sin dåp, anvender Kristi velgjerninger på seg selv. Det skjer når vi erfarer arvesyndens motstand mot gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Ingen elsker Gud og sin neste, slik åpenbaringsordets Gud vil. Da gjelder det å øve troen, enhver i sitt kall, og anvende Kristi velgjerninger med bønn og gudsord. Troens rettferdighet – Guds rettferdighet - Kristus Jesus - ”*den Hellige og Rettferdige*”, gitt av nåde med adresse til enhver (Apg 3:14).

Så til Guds nådetilsagn – *syndenes forlatelse*. Evangeliet kunngjør Guds fullbrakte frelse, stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde. Det er en kunngjøring til trøst og oppmuntring for alle som strever med syndens motstand i sitt innerste, med døden til følge. De tror at evangeliet har adresse til andre, men ikke til meg. Denne anføttelse slipper ingen kristen unna. De skal innbys til det private skriftemål, hvor barnerett og arverett hos Gud – gitt i dåpen – blir stadfestet med Kristi ord i sin tjeners munn: ”*Jeg forlater deg syndene dine. I*

Faderens osv”. Gaven har Kristus betalt - ”ikke med gull eller sølv, men med sitt hellige og dyre blod og sin skyldfrie lidelse og død” (forkl LK, jf 1 Pet 1:18). Syndenes forlatelse er troens støttestav underveis til Herrens bord, og til Lammets bryllupsmåltid på den nye jord. Gaven fins ikke andre steder enn i Guds kirke på jorden.

Til sist *Herrens Nattverd* – også kalt ”troens fest”. Her i sitt nåderike på jorden, gir enhetens Herre det synlige og underfulle pant på Guds fred – samfunn med Kristi legeme og blod i sakramentets skikkelser (Ef 2:14, jf nådepakten ”i mitt blod”). 1Kor 10:16f - *Velsignelsens beger som vi fremsier velsignelsesbønnen over, er det ikke samfunn med Kristi blod? Brødet som vi bryter, er det ikke samfunn med Kristi legeme? Fordi det er ett brød, er vi alle ett legeme, for vi har alle del i det ene brød* (e Sv Kyrkobibel). Apostelen Johannes utdyper saken: Den som bekjenner Sønnen, har samfunn med Faderen (1 Joh 2:23, jf 1:3, 6f). Men uten Den Hellige Ånd kan ingen bekjenne at Jesus er Sønnen (2 Kor 13:13). Liksom Jesu Far i himmelen er *opphavet* til kirkens Kristus-bekjennelse (Mt 16:16f), er Faderen også opphavet til det prekenembete som fører Kristus-bekjennelsen i munnen, og opphavet til kirkens samfunn med Kristus og hans kirke i himmelen og på jorden (1 Joh 2:23, 2 Joh 9).

Det *unike* ved Guds kirke på jorden kommer fra himmelen: Kristi virksomme nærvær i den forsamlede menighet, slik han har lovet. Med apostelordets lære fra Kristus er han kirkens Lærer, Hyrde og Biskop (1 Pet 2:25). På troskapens vilkår åpner han ”Skriftene” (GT) også for oss. Han gjør det med sin Hellige Ånd, som skaper troen når og hvor han vil (CA 5), og virker ved troen det nye livet under Guds nådehimmel.

Med denne kunnskap kan kirkens forfallstider tjene som advarsler og påminnelser. Framstår menigheten som apostolatets kirke på dette sted, blir Guds rene evangelium kunn gjort, tilsagt og rakt fram i Sakramentets skikkelser. Der øser døpte mennesker av ”frelsens kilder” (Jes 12). Når Gud gir nåde til å anvende Kristi velgjerninger, enhver på seg selv, da *lever* vi av kirkens kjennetegn og har Jesu fullkomne glede (Joh 15:11, 16:24, 17:13, 1 Joh 1:4). Forvaltet på troskapens vilkår, kommer Guds nåderike også til oss, og vi kan synge med Luther: ”Nå er det godt, nå lever vi Guds brøds, de gode dage”. Og likevel: Markedet foretrekker surrogater. Med tilpasning til allmenreligion gis surrogater – og alt er tapt.

Sett utenfra – med modernitetens briller, må man betrakte den tillitsfulle kristentro med skepsis. Den frykter og elsker Gud over alle ting og setter all sin lit til ham (LK, forkl 1 bud). Årsaken er *den Gud som gjør undere* i en bevitnet historie (Sal 65:6, 77:15, 118:18). Et under kan ikke forklares, men lar seg bevitne som kjensgjerning av mennesker ved sine fulle fem. Uten Kristi oppstandelse, ville menighetens samling om Ord og Sakrament aldri funnet sted noe sted. Fremdeles handler det om undergjerninger, innstiftet og befalt av den Oppstandne selv. Kirken bærer med seg Guds vitensbyrd – **Jonas-tegnet** (Mt 16:4) i menighetens midte,

og alt i menighetens virksomhet skal dreie seg om det – hele veien. 2 Kor 4:5 – *Vi forkynner ikke oss selv, men Jesus Kristus som Herre og oss som tjenere for dere – for Jesu skyld.* 1 Joh 1:3 - *Det som vi har sett og hørt, forkynner vi også for dere, for at dere skal ha samfunn med oss, vi som har samfunn med Faderen og med hans Sønn Jesus Kristus.*

Fader Abraham har rett, Lk 16:31 – ”Hører de ikke på Moses og profetene, så lar de seg heller ikke overbevise om noen står opp fra de døde.” Vår menneskenatur søker støtte i sel- vets trang. Vi har ingen grunn til å hovere, men desto større grunn til å være beredt. Mt - 24:44 - *Menneskesønnen kommer i den time dere ikke venter det.* – Nå gjelder det for prest og predikant å forvalte Guds rikes evige goder med klokskap og ”gi dem mat i rette tid” (Lk 12:40-44). Jesu *dagsordre* omfatter alle Guds barn, Mt 26:41 - *Våk og be om at dere ikke må komme i fristelse!*

Historien om nattverdforvaltning og brukerfrekvens handler om langt mer enn tall i kommunikantprotokoll og årsmelding. Noen innspill fra historien kan være til inspirasjon for dens brukere ”på stedet” – for dem som vet hvor skoen trykker.

Kilder:

Berggrav, Eivind

1937 *Spennings land. Visitas-glimt frå Nord-Norge.* Oslo.

Diestelmann, Jürgen

1996 *Actio Sacramentalis.* Die Verwaltung des Heiligen Abendmahles nach den Prinzipien Martin Luthers in der Zeit bis zur Konkordienformel. Braunschweig.

1998 *Über die Lutherische Messe.* Gemeindevorträge und Abhandlungen. Gross-Oesingen.

Elert Werner

1954 *Abendmahl und Kirchengemeinschaft in der alten Kirche hauptsächlich des Ostens.* Berlin.

Ellingsen, Terje

1990 *Kirkeordinansen av 1537.* Reformasjonens kirkelov. Oversatt av... Oslo.

Luther, Martin & Melancton, Philip

1998 De sachsiske visitasjonsartikler av 1528. Boktittel: **Ord i rette tid.** Per Nielsen, overs. Oslo.

Svebak, Kåre

1986 *Lestadianerne – kirkens voktere?* Var den lestadianske bevegelse en bremse på dissenteriets utbredelse i Nord-Norge? Finnmark Distriktshøgskole. 151 s.

E-post: kaare.svebak@gmail.com